

Ягоднікова Вікторія Вікторівна, директор Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», кандидат педагогічних наук, доцент, професор Міжнародної Кадрової Академії, член правління обласного клубу «Творчість» творчо працюючих заступників директорів з виховної роботи при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів

Чешенко Олена Іванівна, методист науково-методичної лабораторії проблем виховання, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, голова правління обласного клубу «Творчість» при ООІУВ, регіональний координатор Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах викликів та загроз суверенітету і територіальної цілісності України, тривалої кризи соціально-економічного, суспільно-політичного та духовно-культурного життя країни, прагненні зайняти достойне місце в світовому співтоваристві, особливого значення набуває проблема розробки та реалізації нової стратегії виховання, що є пріоритетним фактором визначання перспектив розвитку динамічних та кардинальних змін у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства, формування майбутнього розвитку Української держави.

Новою якістю освіти відповідно **КОНЦЕПЦІЇ інноваційної педагогіки** є належна якість не лише навчання, а й виховання, яке має спрямовуватись передусім на **формування сучасної особистості**, яка *характеризується* цілеспрямованістю, ініціативністю, конкурентоспроможністю, креативністю, мобільністю, соціальною активністю, лідерським потенціалом, життєвою компетентністю, успішністю, здатністю до постійного саморозвитку, самоосвіти і самореалізації. Відтак, модернізація вітчизняної освіти покликана, насамперед, привести у відповідність вимогам сьогодення процес виховання.

Вищезазначене знайшло відображення у **нормативних документах**: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»; Національна доктрина розвитку освіти України на період до 2021 року; Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки [7]; накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад»; Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Програма виховання дітей та учнівської молоді, Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді тощо.

У підґрунтя **КОНЦЕПЦІЇ** сучасного виховного процесу покладено такі ідеї і положення, як-от:

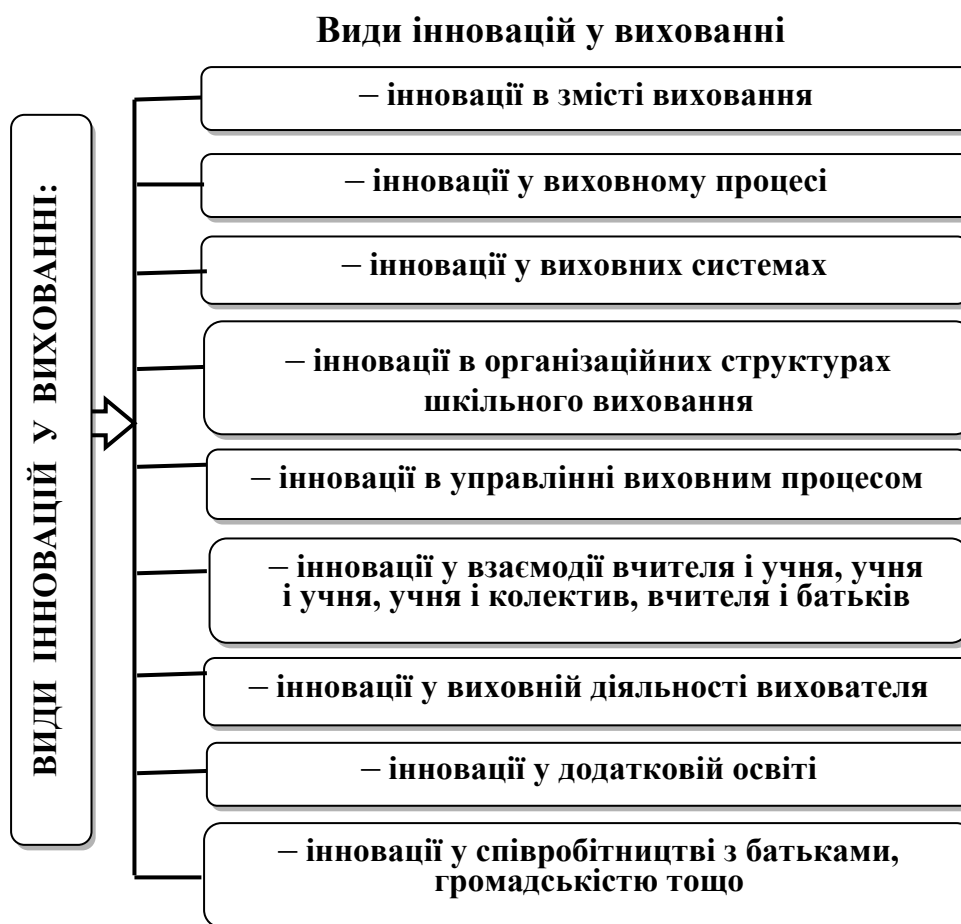
- найвищою цінністю у вихованні є *особистість вихованця*, а виховний процес має будуватись з орієнтацією на його потреби, здібності, інтереси;
- *виховний процес передбачає рух* від найближчих інтересів суб'єктів виховання до розвитку соціальних і високих духовних потреб;
- *розвиток сучасної особистості* та її удосконалення не є засобом благополуччя суспільства, а метою суспільного життя;
- *метою виховного процесу* є розвиток особистості суб'єктів виховання, збагачення ціннісно-сислової сфери, формування національних і загальнолюдських цінностей;
- *суб'єкт виховного процесу* є творцем самого себе, власних обставин життя;
- *активна особистісна позиція суб'єктів виховного процесу* виявляється у праві вільного вибору, самостійності, ініціативності;
- *особистісна спрямованість виховання* передбачає суб'єкт-суб'єктні відносини, активну взаємодію всіх учасників виховного процесу, їхню творчу співпрацю.

Оскільки оновлення здійснюється апріорі через інновації, то **організація сучасного виховного процесу** загальноосвітнього навчального закладу повинна базуватись на *інноваційному підході*, який орієнтований на актуалізацію *інноваційної виховної діяльності вчителя*, тобто на основі створення та *впровадження нововведень*.

Інновації у вихованні – цілеспрямований процес продуктивних змін у виховних цілях, задачах, формах, методах, технологіях виховання, які забезпечують розвиток його суб'єктів та оптимізують досягнення виховної мети [17].

Результатом впровадження інновацій у виховний процес стають особистісні новоутворення суб'єктів виховання, які пов'язанні з усвідомленням і змінами системи світогляду, ціннісних ставлень, що дозволяють їм обирати образ життя і стратегію поведінки, відповідну до вимог суспільства та особистісного розвитку.

Зважаючи на те, що виховання є складовою цілісного педагогічного процесу виокремлюють **такі види інновацій у вихованні** (схема 1).

Не ототожнюючи інновації у виховному процесі та педагогічні інновації зауважимо, що **інновації у виховному процесі**, зберігаючи характерні риси педагогічних інновацій, **мають певні відмінності:**

1. **Інновації спрямовані** на організацію сучасного виховного процесу загальноосвітньої школи, який відповідає потребам суспільства і суб'єктів виховання, а також при необхідності своєчасної його корекції.

2. **Інновації спрямовані** на розв'язання виховних проблем, розвиток і саморозвиток особистості всіх суб'єктів виховання загальноосвітньої школи.

3. **Застосування інновацій** у виховному процесі загальноосвітньої школи потребує специфічної підготовленості педагогів.

4. **Створення, опанування, впровадження і поширення інновацій** потребує співпраці всіх учасників виховного процесу загальноосвітньої школи.

5. **Урахування віддаленості, прихованості, неоднозначності та складності діагностування результатів впровадження інновацій** у виховний процес загальноосвітньої школи.

Інноваційна спрямованість виховного процесу – це зорієнтована на динамічні інноваційні зміни виховна діяльність, яка характеризується відповідністю цілей, задач, змісту виховання сучасним вимогам, швидкістю реагування і адаптації виховного процесу до нових умов, високим рівнем готовності педагогів до інноваційної діяльності, створенням інноваційного

освітньо-виховного середовища, постійного пошуку інноваційних шляхів вдосконалення процесу виховання, наявністю інноваційних ідей, поширенням перспективного педагогічного досвіду, а як результат – ефективністю формування сучасної особистості учня [14].

Методологічну основу інноваційного підходу до організації сучасного виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу складають сукупність ЗАКОНІВ інноваційного виховання, які утверджують педагогіку духовно значущої дії особистості. Ці закони визначені українським вченим, розробником теорії виховання особистості **І. Д. Бехом** [2].

1. Закон випереджального морально-духовного розвитку щодо розвитку інтелектуального. Його дотримання сприятиме гуманному використанню інтелектуального потенціалу дитини та гармонізації цих двох психічних сфер.

2. Закон, за яким провідною мотивацією мають бути вершинні смислоціннісні орієнтири, а не лише пізнавальні інтереси. Закон спрямовує дії педагога на переорієнтацію з одностороннього усвідомлення постулату «Знання-сила», що декларує індивідуалістичні життєві програми людини на реалізацію постулату «Знання – гуманістично орієнтована сила», у якій концентрується і педагогіка навчання, і педагогіка виховання.

3. Закон розвитку вищих емоційних переживань (моральних, естетичних, інтелектуальних) як перепони переживанням нижчим, біологічним. Відповідно до цього закону педагог має ставити такі завдання та організувати таку діяльність, що забезпечує підтримку вищих емоційних переживань вихованця.

4. Закон оволодіння науковими знаннями в контексті людської культури. Полягає в усвідомленні наукового знання як загальнолюдської цінності з позиції співіснування фізичного і психічного здоров'я, життя в злагоді з самим собою, повноти реалізації особистості, підтримки культурного розмаїття світу.

5. Закон пріоритетності піклування людини про довколишній матеріальний і соціальний світ, як альтернатива використання цього світу з метою задоволення власних інтересів. Передбачає сформованість у вихованця бережливе ставлення до довкілля та гармонійне життя з довколишнім світом.

6. Закон, відповідно до якого потрібно йти від ідентифікації вихованця зі значущим дорослим до ототожнення з ним, втілення в нього. У взаємодії з дорослим дитина не тільки уподоблюється йому, а мусить тимчасово стати особистістю педагога чи іншою, особистісно значущою для неї людиною.

7. Закон занурення в емоційні стани, відповідно до якого вихованець вправляється у переживаннях почуттів позитивних і негативних. Педагог повинен володіти ґрунтовними знаннями про специфіку перебігу певного почуття і продукувати його у вихованця.

Закони виховання, діють не безпосередньо, їх сутність та основні вимоги відбиваються у підходах, принципах, що визначають **НАПРЯМ, СТРАТЕГІЮ і ЗМІСТ практичних дій інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу.**

Методологічними засадами формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи є особистісно-діяльнісний, аксіологічний та системний підходи [14]:

- **особистісно-діяльнісний підхід** передбачає правильно організовану, різноманітну, активно суб'єктивну і особистісно значущу діяльність суб'єктів виховання пріоритетність якої є орієнтація на особистість учня з максимальним урахуванням його мотивів, потреб, цілей, здібностей, національних, статевих, вікових, індивідуально-психологічних особливостей;

- **аксіологічний підхід** передбачає орієнтацію виховного процесу на досягнення у його суб'єктів найвищого морально-духовного розвитку, сприяння формуванню в них ціннісного ставлення до себе, оточуючих і довкілля, забезпечує можливості для саморозвитку і самореалізації, виявляється у інтеріоризації суспільних цінностей тобто перетворення їх у систему особистісних цінностей, засвоєнні соціальних норм і зразків поведінки, на які орієнтуються у власній життєдіяльності;

- **системний підхід** передбачає визначення мети, завдання, сутності, складових, структури, змісту цього процесу, взаємозалежність яких утворюють цілісну, динамічну систему, результатом функціонування якої є – інноваційна спрямованість виховного процесу загальноосвітньої школи.

Принципи (від лат. principium – *початок, основа*), які детермінують організацію сучасного виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу в контексті інноваційного підходу є **принципами сучасного виховання**, в яких обґрунтовується нове розуміння процесу виховання як закономірної, послідовної і неперервної зміни моментів розвитку суб'єктів, що взаємодіють, набуття ними індивідуального досвіду у всіх сферах життєдіяльності в умовах педагогічної взаємодії.

Виокремлено *дві групи принципів*, що покладені в основу формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи:

- *принципи, які визначають спрямованість інновацій у виховному процесі* (гуманізація і демократизація, культуровідповідність, національна спрямованість);

- *принципи, що висвітлюють особливості інновацій у виховному процесі* (цілісність, технологізація, науковість, варіативність, гнучкість та доцільність використання інновацій у виховному процесі).

1. Принцип національної спрямованості передбачає наявність моральної самосвідомості виховання, виховання в учнів любові до рідної землі, мови, свого народу, шанобливе ставлення до його культури, одночасно з повагою до культури інших народів. **Реалізація цього принципу**, в умовах глобалізації та інтеграції, **вимагає урахування різноманіття національних культур** для збереження національної ідентичності, забезпечення національної спрямованості виховного процесу, створення і впровадження інновацій у вихованні, що **стимулюють оволодіння духовними багатствами свого народу**: мовою, історією, традиціями, звичаями, національно-етнічною культурою, духовної єдності

та спадкоємності поколінь, а також толерантного і шанобливого ставлення до інших національних культур.

2. Принцип культуровідповідності полягає у тому, що виховання здійснюється як *культурологічний процес*, спрямований на формування базису культури особистості. *Урахування цього принципу* вимагає сприймати дитину не лише як продукт, носія і поціновувача культури, але і як її активного творця. Шляхом залучення до творення зразків духовної та матеріальної культури, учні розвивають і реалізують свій творчий потенціал. ***Цей принцип реалізується*** через узгодженість з конкретними соціально-історичними умовами життя дитини, з духовним життям суспільства, а також органічний зв'язок виховання з пріоритетними напрямками культури: демократичної, правової, політичної, економічної, трудової, інтелектуальної, духовної, моральної, естетичної, екологічної, фізичної, здоров'язбережувальної, культури сімейних стосунків, життєвого самовизначення тощо. Відповідно до принципу культуровідповідності *виховний процес є адекватним до сучасної культури, її особливостей і вимог та водночас орієнтований на організацію нових культурних норм.* ***Інноваційна спрямованість виховного процесу*** загальноосвітньої школи, культурну основу змісту якого складають загальнолюдські, загальнонаціональні і регіональні цінності культури, *здійснює ефективний розвиток* суб'єктів виховання, набуття ними досвіду культуровідповідної поведінки.

3. Принцип гуманізації і демократизації виховного процесу. *Цей принцип передбачає* культивування в учнів почуття самоцінності, впевненості у собі, визнання їхнього права на вільний розвиток та реалізацію власних здібностей, спрямування зусиль на розвиток світогляду, самосвідомості, культури потреб, емоційної сприйнятливості, вільної поведінки, базових якостей. *Даний принцип сприяє розкриттю людини як унікальної цілісної особистості, що розвивається у процесі активної самореалізації власного творчого потенціалу в системі з іншими людьми; передбачає формування гуманних стосунків в системі взаємодії з іншими людьми.* ***Сутність даного принципу*** полягає в тому, що педагог зосереджує свою увагу на дитині як найвищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості й можливості, не прискорює штучного розвитку; сприяє самостійності, задовольняє фундаментальні потреби дитини; виробляє оптимістичну стратегію її розвитку в майбутньому.

Реалізація принципу потребує створення оптимальних умов для інтелектуального, духовного, морального, фізичного, соціального розвитку кожного учня, визнання природного права кожної особистості на свободу, на соціальний захист, на розвиток здібностей і вияв індивідуальності, на саморозвиток, самоствердження і самореалізацію, на створення соціально-психологічних бар'єрів проти руйнівних впливів негативних чинників навколишнього природного і соціального середовища. У ході активної взаємодії суб'єктів виховання здійснюється формування в учнів почуттів гуманізму, милосердя, добротності, співчуття, поваги, порядності та розвиток свідомого

ставлення до своєї поведінки, діяльності, життєвого вибору. *Щодо складової принципу демократизації*, то вона виявляється у відстоюванні права учнів на свободу, людську гідність, розвиток самоврядування, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю вихованців, що визнає сутність сучасного виховного процесу. *Реалізація цього принципу відбувається за умов: взаємодії* дорослих і дітей, а також адміністрації, педагогічного, батьківського, учнівського колективів та громади за для загальної мети; *залучення* всіх учасників виховного процесу до розв'язання проблем виховання; *відмови* від авторитарного стилю та відповідних методів керівництва педагогічним, батьківським та учнівським колективами; *забезпечення гласності і вибору* в діяльності класних керівників; наявності прав і свобод дитини; *сприяння* створенню учнівського самоврядування, батьківських рад та формування з ними стосунків на основі партнерства, співпраці і співтворчості.

4. Принцип цілісності передбачає, що *виховання організовується* як цілісний педагогічний процес; *спрямовується* на гармонійний і різнобічний розвиток особистості, на формування в неї цілісної картини світу; *наступність* у реалізації напрямів та етапів виховної роботи на всіх освітніх рівнях й охоплює всі сфери життєдіяльності дітей та учнівської молоді; *здійснюється* в усіх соціальних інститутах, у навчальній та позанавчальній діяльності. *Реалізація принципу вимагає* цілісності інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи у всіх його проявах в ході його формування.

5. Принцип технологізації виявляється у наявності чітко обґрунтованої *системи педагогічних засобів, форм, методів, їхньої етапності, націленості на вирішення конкретного виховного завдання*. Кожне завдання має адекватну технологію виховання. *Особливість виховного процесу*, що побудований на принципі технологізації *виявляється у наявності чітко вираженої мети та кінцевого результату виховання*, для чого він містить *корекцію компонентів технології, зворотній оперативний зв'язок*. Цей принцип *передбачає наявність заздалегідь обґрунтовану систему педагогічних засобів, форм, методів, їхньої етапності, націленість на вирішення конкретного виховного завдання*. Організований таким чином виховний процес, як зазначає український вчений **І. Д. Бех**, *має ознаки проєктивності*, певною мірою *гарантує позитивний кінцевий результат* [1].

6. Принцип варіативності виявляється у *визнанні правомірності різних моделей виховної системи школи і класу*, практичних шляхів реалізації виховних завдань та досягнення мети виховання, альтернативності у задоволенні потреб особистості, її пізнавальних, духовних та інтелектуальних можливостей та інтересів. Принцип зумовлюється вимогами сьогодення, що характеризується багатопартійністю, розшаруванням суспільства, відсутністю однієї загальнодержавної ідеології, зникнення єдиних культурних та морально-етичних норм. *Реалізація принципу вимагає* у формуванні інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи, *відмови від зайвої уніфікації*

та стандартизації процесу виховання; *спонукає* створенню якомога більшої кількості альтернативних моделей, технологій, програм виховання, які враховують національні та регіональні умови, статеві ознаки, здібності, нахили і спрямованість особистості та інші значущі відмінності. **Принцип забезпечує** можливість широкого вибору форм, методів і прийомів виховання, врахування особливостей конкретного навчального закладу, учнівського колективу та індивідуальних особливостей кожного учня, надає можливість самостійного прийняття рішення, свободу вибору, творчої діяльності.

7. Принцип науковості полягає в забезпеченості виховного процесу оптимальними умовами для розширення і поглиблення вагомих для кожного особистості об'єктивних законів, обґрунтованих понять і засобів практичних дій. Виховання повинно розкривати учням об'єктивну наукову картину світу, закономірності розвитку природи, суспільства, культури, мислення. *Впровадження в практику досягнень педагогічної науки передбачає* пристосування та інтеграцію наукових ідей, принципів, змісту виховання, педагогічних технологій до умов конкретного закладу освіти, оволодіння широким загалом учителів, вихователів і керівників шкіл результатами нових педагогічних досліджень та розробленими на їх основі практичними рекомендаціями і методикою їх застосування.

Реалізація зазначеного принципу передбачає здійснення формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи на основі сучасних досягнень філософських, соціальних, фізіологічних, психолого-педагогічних наук. *Науковість виховного процесу* вимагає при визначенні конкретних цілей, завдань, змісту і методів виховання спиратися на наукові уявлення про сутність, рушійні сили та закономірності процесу виховання й розвитку дитини, на теоретичні положення сучасних педагогічних концепцій виховання учнівської молоді, на інноваційні розробки вітчизняних і закордонних учених щодо проблем проектування, моделювання й організації виховної діяльності з учнями. *Принцип виявляється* у використанні результатів найновіших наукових досліджень, науково-педагогічної та організаційної діяльності педагогів, розробці програм виховання, створенні науково обґрунтованих моделей виховних систем, технологій. *Реалізація принципу науковості вимагає* розвитку в учнів умінь і навичок наукового пошуку, засвоєння ними методів наукової організації праці. Цьому сприяє втілення у виховний процес елементів проблемності, пошуково-дослідницької діяльності, розвитку вміння та набуття досвіду спостерігати, аналізувати результати спостережень, вести наукову дискусію тощо.

8. Принцип гнучкості та доцільності застосування інновації у виховному процесі виявляється у здатності своєчасно здійснювати інноваційні зміни в найкоротші терміни з мінімальними затратами ресурсів. Гнучкість виявляється у здатності швидко і легко пристосовуватися до обставин, успішно розв'язувати різноманітні виховні проблеми, а також не тільки реагувати на зміни, що вже відбулись, а й передбачати ці зміни. **Принцип забезпечує** оперативну адаптацію

виховного процесу до постійно змінюючих викликів і вимог у відповідності з особливостями регіону, міста, району, навчального закладу, запитами і інтересами учнів. Він відображає об'єктивні процеси інтеграції освіти і виховання, науки і практики, різноманіття у всіх соціальних сферах. *Застосування інновацій у виховний процес* не є самоціллю у виховній практиці педагога. Воно має бути доцільним та адекватним, тобто відповідним до визначеної мети, практично корисним, розумно достатнім. *Доцільність застосування інновацій у виховний процес* пов'язана з результативністю і ефективністю розв'язання виховної проблеми, де результативність – це те, що забезпечує позитивний результат, а ефективність – співвідношення отриманих результатів з цілями і минулим досягненням у виховній практиці [6]. **Реалізація принципу вимагає** періодичного перегляду відповідності мети, завдань, змісту, форм і методів виховання до нових вимог і тенденцій суспільного життя, виявлення потреб, інтересів, здібностей суб'єктів виховання, пошук, опанування, застосування інновацій для оптимізації, результативності і ефективності виховного процесу.

Всі принципи вимагають обов'язкового, комплексного та рівнозначного застосування на всіх етапах формування інноваційної спрямованості виховного процесу. Вони функціонують за умов **систематичності, постійності** в різних умовах і обставинах.

Обов'язковою умовою ефективності принципів виховання є творче їх застосування з урахуванням педагогічної майстерності вихователя, індивідуально-психічних особливостей вихованця і конкретної виховної ситуації.

Компонентами інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи є:

- **ресурсний компонент:** матеріально-технічні, інформаційні, кадрові;
- **функціонально-діяльнісний компонент:** комунікативна, пошуково-творча, операційна;
- **рефлексивно-регулювальний компонент:** оцінна, аналітична, контролювальна.

Як свідчать наукові дослідження та практика, розвиток інноваційних процесів у вихованні на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю, що сприяє прискоренню модернізації освіти, формуванню інноваційної особистості, здатної до активного творення свого життя та світу. **Одеським обласним інститутом удосконалення вчителів** здійснюється науково-методичний та педагогічний супровід інноваційних процесів, як один із **шляхів впровадження інновацій у виховний процес навчальних закладів області**. Такий супровід передбачає комплекс заходів щодо підвищення професійної компетентності освітян з проблем виховання, виявлення, розповсюдження передового педагогічного досвіду та впровадження новітніх педагогічних технологій [12; 14]. Так, в Одеській області:

- у 2012 році на зібрані творчої педагогічної еліти обрано вектор руху – визначені *інноваційні стратегії виховання в Одеському регіоні*, це: духовно-моральне виховання, здоров'язбереження, інновації у вихованні; означені шляхи їх реалізації [16];

- *визначаються та підтримуються навчальні заклади*, які розробляють шкільну політику щодо підвищення виховної функції школи, активно працюють над вирішенням завдань національного виховання, впровадженням інновацій;

- проводяться *обласні науково-методичні та науково-практичні* семінари, конференції, методичні фестивалі-презентації за підсумками обласних конкурсів, майстер-класи заступників директорів з виховної роботи (з 2002 р.), педагогічні майстерні (з 2005 р.), семінари-тренінги, обласна літня школа, дискусії, круглі столи з проблем виховання;

- здійснюється цілеспрямована діяльність *обласних опорних шкіл* передового педагогічного досвіду з проблем виховання;

- діє *обласний клуб «Творчість»* при ООІУВ (з 2005 р.), в якому об'єднані творчо працюючі заступники директорів з виховної роботи; клуб працює за проблемою «Інноваційні технології виховання» з метою відродження та створення національної системи виховання, інноваційних виховних систем навчальних закладів [9]; члени клубу залучаються до реалізації кафедральних проектів;

- працює *творча група* заступників директорів з виховної роботи за проблемою «Модель виховної системи сучасного навчального закладу» [9];

- надається *науково-методична допомога* заступникам директорів з виховної роботи в підготовці матеріалів до друку;

- систематично здійснюється цілеспрямована робота щодо *формування позитивного іміджу* навчальних закладів, які впроваджують інновації у виховному процесі, творчо працюючих заступників директорів з виховної роботи.

Аналіз діяльності навчальних закладів Одещини свідчить про результативність такого науково-методичного та педагогічного супроводу впровадження інновацій у виховний процес, який забезпечує достатній рівень інноваційного потенціалу навчальних закладів області. Так, сьогодні створені та впроваджені в навчальних закладах області інноваційні системи, моделі виховної діяльності, педагогічні інноваційні технології, авторські програми виховання. Їх автори є переможцями, учасниками обласних та Всеукраїнських конкурсів, рішенням експертної комісії «Обласного Ярмарку педагогічних ідей і технологій» творчі роботи п'яти заступників директорів з виховної роботи нагороджені «Авторськими свідоцтвами», їх творчі роботи визнані авторськими. Конкурсне журі Міжнародного фестивалю «Педагогіка XXI століття» (2012) присвоїло автору Фокіній Т. В. «Сертифікат» за розробку програми «Вчитися жити в сучасному світі». Більше 80-и статей надруковано у восьми фахових науково-методичних виданнях України. Досвід п'яти заступників директорів

з виховної роботи увійшов до Всеукраїнського банку педагогічних ідей та збірки «1000 + 1 ідея сучасної української школи».

Заслуговує на увагу досвід розбудови і реалізації інноваційної моделі виховної системи **Котовського НВК «Загальноосвітня I-III ступенів школа – ліцей» Одеської області**, *новизною* якої є застосування *діяльнісного підходу* до створення умов зростання особистості шляхом встановлення партнерства всіх учасників виховного процесу та соціуму на основі педагогічної діагностики.

З метою пошуку нових і нестандартних шляхів вирішення проблеми з переосмислення *підходів до виховання, оновлення змісту, форм і методів* розвитку особистості на основі життєтворчості учня, створення сприятливих умов для зростання його особистості, самореалізації у різних видах діяльності, в школі була створена і з 2005 року реалізовується **інноваційна модель виховної системи «Школи зростання особистості»** (автор **Т. Фокіна**) [9; 10], в межах якої значна увага приділяється *вихованню людини як творця власного життя, оволодінню кожним учнем мистецтвом визначення і реалізації індивідуальної життєвої стратегії, культурою самовизначення*.

Одним з пріоритетним напрямків виховної діяльності стало створення на основі особистісно-розвивальної взаємодії, **комфортного виховувального середовища**, де враховуються інтереси і запити всіх суб'єктів виховного процесу. Основою, на якій ґрунтується **зміст виховного процесу** є **КУЛЬТУРА** в різних її проявах: культура знань, культура творчої діяльності, культура здоров'я, культура почуттів і спілкування, культура самовизначення.

У НВК впроваджується **програма «Вчитися жити в сучасному світі»** (для учнів 6-11 класів) (автор **Т. Фокіна**) [11], **проект «Толерантна особистість»** (для учнів 1-11 класів), продуктивно працює **підлітковий клуб «Дозвілля»** (для учнів 5-11 класів). Діє шкільна *учнівська асоціація*, яка консолідує діяльність загальношкільного учнівського колективу. У НВК стимулюється *активна участь старшокласників у суспільно-політичному житті* міста, мікрорайону, школи. Зазначимо, що кожному учню відповідно до його потреб і зацікавленості забезпечується можливість вибору діяльності в позаурочний час.

В **Одеській гімназії № 8 Одеської міської ради Одеської області** з 2002 року реалізується **інноваційна модель виховної системи «Школа культури здоров'ю – Школа розвитку сучасної компетентної особистості»** (автор **О. Ступкевич**) [8], в межах якої значна увага приділяється формуванню сучасної гуманної, толерантної, комунікабельної, соціально здорової, компетентної особистості гімназиста, здатної до життя в сучасних умовах, до життєвого і професійного самовизначення, свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією.

Педагогічний колектив гімназії працює над *проблемою*: «Від інноваційного змісту і технологій освіти через педагогічну майстерність учителя до формування особистості учня та підготовки його до життя в сучасних умовах».

Новизна організації виховного процесу зі застосуванням інновацій полягає в перетворенні навчально-виховного процесу у *спільну діяльність усіх його учасників і громадськості* в умовах інтенсивного використання інноваційного змісту і технологій освіти; *створення здоров'язбережувального середовища* для досягнення повного фізичного, духовного та соціального благополуччя особистості вихованця. Створена сильна матеріально-технічна та навчальна база (діють комплекси: лікувально-профілактичний, природничо-математичний, історично-філологічний, художньо-естетичний, фізкультурно-спортивний).

На основі *особистісно-розвивальної взаємодії* створена система всебічного розвитку особистості через використання традиційних, інноваційних методів навчання та виховання; створена система захисту дитини. Виховний процес гімназії здійснюється через впровадження: **Програми** «Здоров'я, інтелект, духовність», **освітньо-виховної програми** «Обдаровані діти»; **проектів** «Тімблдінг», «Ми – одесити», «Школа проти СНІДу», «Врятуємо нашу планету» (екологічного), «Обдарованість + Творчість» (культурологічного); **інформаційного проекту** «Інфо-глас». Реалізовується проект **«Десять успішних кроків учасників навчально-виховного процесу»**.

Встановлена партнерська співпраця учасників виховного процесу та соціуму: ГО «Реформація», дитячою поліклінікою № 5, МЧС, ДАІ, ДЮСШ, Будинком дитячої творчості, Ротою Почесної Варти на Посту № 1, екологічною ГО «Одеса – Мама 86», Ресурсним центром представництва Британської ради, Німецьким культурним центром «Баварський дім», вишами міста Одеси.

Заслуговує на увагу досвід організації сучасного виховного процесу через застосування інновацій у **Петрівській загальноосвітній школі I-III ступенів Комінтернівської районної ради**, *новизною* якої є застосування діяльнісного підходу до **створення умов** зростання національно свідомого, відданого, відповідального, творчого, здорового патріота України, що цінує свободу, поважає людську гідність, здатного до успішної самореалізації у сучасному житті **шляхом** встановлення партнерства всіх учасників виховного процесу та соціуму.

З 2006 року реалізовується **інноваційна модель виховної системи Школи розвитку особистості на засадах національного виховання** (автор **Я. Купрій**) [4], в межах якої значна увага приділяється питанню *поєднання загальнолюдських та національних культурних пріоритетів*, засвоєння дітьми духовних і культурних надбань рідного народу, пізнання його самобутності, національного обличчя, практичного продовження культурно-історичних традицій, звичаїв, обрядів; **вихованню творчої особистості**, яка б могла розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, які забезпечують не просто виживання, а прогрес.

Модель створена на засадах козацької етнопедагогіки, народної педагогіки, основних цінностей виховання, дидактичних надбань видатних вчених, філософів, педагогів минулого і сучасності, дослідників, ініціаторів нововведень та творчих педагогів-новаторів Одещини.

Діяльнісно-акмеологічний підхід до створення умов у виховному просторі та зміст виховання на основі загальнолюдських, загальнонаціональних і регіональних цінностей забезпечують здійснення ефективного розвитку суб'єктів виховання, набуття ними досвіду відповідної поведінки. У школі створено всі умови для ефективного проведення виховної роботи з усіма учнями (*впроваджуються* програми, проекти, технології виховання; *організована* позаурочна та позашкільна робота, діяльність дитячих об'єднань, клубів, гуртків). Так, у позакласній роботі використовуються різноманітні сучасні технології – традиційні, нетрадиційні, інтерактивні, проектна діяльність. Виховний процес школи здійснюється через впровадження **загальношкільних проектів**: «Впровадження ІКТ. «Сто відсотків», «Реформування фізичного виховання учнів», «Медико-педагогічний контроль за станом здоров'я учнів».

Особлива увага приділяється *національно-патріотичному вихованню*. Впроваджуються **загальношкільні програми**: «Мій рідний край – моя історія жива» (1-11 класи); «У здоровому тілі – здоровий дух» (1-11 класи); «Програми превентивного виховання «Твоє життя – в твоїх руках» (1-11 класи); «Календарно-обрядове краєзнавство» (5-11 класи); «Обдарована дитина»; **проекти**: «Сім чудес Петрівки», «Моя вулиця найкраща», «Вчителі ветерани», «Книга пам'яті та звитяги», «Рушник єднання»; **волонтерський рух**: операції «Турбота», «Пам'ять», «Милосердя», «Лист пораненому», «Подарунок воїну АТО»; **акції** екологічного спрямування: «Новий портрет моєї школи», «Збережемо чистим Тилигул», «Чисте село – чиста совість»; Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра **«Сокіл» («Джура»)**.

Учні школи активно включаються до **творчо-пошукових справ** у рамках проектів, діяльності **шкільного краєзнавчого музею**, що сприяє формуванню організаторських і комунікативних навичок; розвитку моральних та естетичних почуттів; прищеплення загальнолюдських цінностей; розвитку креативного мислення, інноваційної культури; формуванню адекватної самооцінки, відповідальності за свої вчинки; вихованню громадянина, патріота України.

Отже, *досвід кращих навчальних закладів, педагогів-новаторів Одещини* свідчить, що інноваційний підхід до організації сучасного виховного процесу виступає могутнім фактором відродження та створення національної системи виховання, інноваційних моделей виховних систем навчальних закладів, сприяє вихованню сучасної молоді та на цій основі підготувати міцний фундамент для відродження і утвердження української національної системи виховання.

Як свідчать наукові дослідження з проблем *інноваційних підходів до організації сучасного виховного процесу* загальноосвітнього навчального закладу та *передовий практичний досвід творчих освітян Одещини*, що прискорення подолання наявних проблем та протистояння деструктивним тенденціям в організації виховного процесу **потребує**:

✓ *створення ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження* модернізації та забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді [8];

✓ *підвищення виховної функції навчальних закладів*, цілеспрямованого процесу часткових змін у виховному процесі, що призводить до модифікацій мети, змісту, методів, форм виховання, адаптації навчально-виховного процесу до нових вимог [9];

✓ *сприяння творчим педагогічним пошукам* інноваційних гуманістичних педагогічних систем виховної діяльності навчального закладу; створення, поширення та використання нового передового педагогічного досвіду з проблем виховання для підвищення результативності освітньо-виховної діяльності, якісно кращого задоволення суспільних потреб;

✓ *стимулювання інноваційного стилю професійної педагогічної діяльності* та розвитку творчого потенціалу педагогів, заступників директорів з виховної роботи в організації сучасного виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, розбудові цілісної, педагогічно доцільної системи виховання [9; 12; 15];

✓ *підвищення ефективності та якості навчально-виховного процесу шляхом впровадження та поширення у масовий досвід* авторських моделей, систем виховної діяльності, творчих педагогічних програм виховання;

✓ *встановлення партнерської співпраці учасників виховного процесу та соціуму, привернення уваги батьків, громадськості, органів влади* та залучення їх до співпраці у вирішенні проблем виховання, гармонізації виховного середовища та життєвого простору кожної дитини, реалізації головного принципу модернізації сучасного навчального закладу.

ВИСНОВКИ. Така освітня ідея щодо інноваційних підходів до організації сучасного виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу стає домінуючою, оскільки *стимулює новаторські зміни* в усіх сферах життєдіяльності людини та соціальному середовищі, орієнтованих передусім на формування сучасної особистості, її готовності до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, креативності, різноманітних форм мислення, а також її високих соціально-адаптивних можливостей; *пропонує шляхи й принципи виховання особистості*, здатної на активну творчу діяльність, саморозвиток і самовдосконалення, яка здатна до усвідомлення ціннісних ставлень, що дозволяють їй обирати образ життя і стратегію поведінки, відповідну до вимог суспільства та особистісного розвитку.

Література

1. Бех І. Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 3. – С. 5-6.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.

3. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh.../vupysk_21.pdf
4. Купрій Я. Г. Модель виховної системи сучасного навчального закладу «Школи розвитку особистості на засадах національного виховання». Я. Г. Купрій – Одеса, 2009. – 27 с. – (Серія «Інноваційні системи, моделі виховної діяльності навчальних закладів Одещини»).
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013.
6. Степанов Е. Н. Классный руководитель : современная модель воспитательной деятельности : учеб.-метод. пособ. Е. Н. Степанов – М. : Центр «Педагогический поиск», 2007. – 160 с.
7. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. Указ Президента України № 580/2015 від 13.10.2015.
8. Ступкевич О. А. Школа культури здоров'я – Школа розвитку сучасної компетентної особистості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 3. – С. 17-24.
9. Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Науково-методична збірка. / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с. (Автори: Ягоднікова В. В., Чешенко О. І., Фокіна Т. В., Єрофєєва Л. А., Лісова О. Д., Сілка Т. Г., Господарик Л. М., Демченко Л. С., Колесник Н. П., Малахівська О. В., Модлик Ю. Б., Молчанова Н. А., Сороката О. П., Шевченко Т. І., Шумовецька І. М.).
10. Фокіна Т. В. Виховна система Школи зростання особистості // Виховна робота в школі. – 2009. – № 6. – С. 2-10.
11. Фокіна Т. В. Програма самовдосконалення особистості учнів «Вчитися жити в сучасному світі» (для учнів 6-11 класів). / Т. В. Фокіна. – Одеса, 2012. – 76 с.
12. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: організаційний аспект // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 6. – С. 19-34.
13. Ягоднікова В. В. Виховання сучасної особистості учня в умовах інноваційного середовища загальноосвітнього навчального закладу // Наша школа. – 2011. – № 4.
14. Ягоднікова В. В. Особливості організації інноваційного процесу виховання. / Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Науково-методична збірка. / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с. – С. 31-43.
15. Ягоднікова В. В. Розвиток мотивації педагогів до інноваційної виховної діяльності. Науково-метод. посібник. / В. В. Ягоднікова. Одеса, 2013 – 114 с.
16. Ягоднікова В. В., Чешенко О. І. Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2014. – № 4. – С. 67-78.
17. Ягоднікова В. В. Формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи: теоретичні і практичні аспекти: монографія / В. В. Ягоднікова. – Одеса: Видавець В. В. Букаєв, 2016. – 496 с.